

POPIS ROCZNY
Z NAUK DAWANYCH
W SZKOŁACH WARSZAWSKICH
XX. SCHOLARUM PIARUM
ODPRAWIONY

w Miesiącu Lipcu Roku 1790.

KLASSA .I

I. NAUKA CHRZEŚCIIAŃSKA.

Zródło, obowiązki, pożytki, i podział Nauki Chrześcijańskiej.

Wiara o Bogu, tudzież o stworzeniu Człowieka, i o grzechu pierworodnym.

Wiara o Chrystusie Panu, jako Odkupicielu i Sędzim Człowieka.

Wiara o Duchu Świętym, o Świętych Pańskich, o Kościele.

Wiara o Sakramentach, i przyszłym żywocie.

Istota uczynków Chrześcijańskich.

O Duchu Chrześcijańskim.

II.

HISTORYA STAREGO TESTAMENTU.

O Stworzeniu Świata, o pierwszych Rodzicach naszych, o grzechu ich, i karze onychże.

O Potomstwie Adama, i o Potopie.

O Abrahamie, i innych Patryarchach.

O Niewoli Egipskiej, wycieciu Izraelitów do ziemi obiecanej, i o przymierzu Bożkiem z Izraelitami zawartém.

O Paowaniu Saula, Dawida i Salomona.

O Niewoli Babilońskiéy, i o stanie Zydów po wyjściu z niewoli.

III. NAUKA MORALNA.

O Powinnościach Dzieci ku Rodzicom.

Czego uczy Nauka Moralna?

Jakie potrzeby mają Dzieci, i co im się należy od Rodziców?

Czego potrzebują Rodzice, i co wzajemnie im się należy od Dzieci?

Jak czynią, i sprawują się Dzieci posłuszne, i zanuujące i zawdzięczające swym Rodzicom?

Treść téy Nauki.

IV. GRAMMATYKA

O Wymawianiu Łaciny na wzór Polszczyzny.

Czém się ludzie różnią od zwierząt, iloraká jest mowa, i czy iednaká u wszystkich zrozumiałość mowy?

Co jest, i iloraká Grammatyka?

W czém podobná Łacina Polszczyźnie, a w czém wymawianie Łaciny różni się od Polszczyzny?

Znamiona Pisarskié które są pospolité obudwu języków, a które szczególne, i na co się piszą?

Które są prawidła wymawiania?

O Częściach Mowy.

Na ilé części dzieli się mowa Polska i Łacińská? Każdą w szczególności pokazać na przykładzie, i nazwać po Polku i po Łacinie.

Co jest Wykrzyknik, Przyimek, Spóynik, i Przysłówek?

Co jest Imię, które są odmiany iego, i na czém się zasadzają?

Jak się zowią po Grammatycznemu Imiona?

Co jest Zaimek, i iloraki?

Jaką część mowy náypotrzebniejszą iest po Imieniu?

Jakie są odmiany słów, i onych nazwiska?

Co iest Imięsłów, i przez co się odmiénia?

W czem zachodzi osobliwość Imięsłówów Polskich od Łacińskich, i iak się Imięsłowy Łacińskie tłómaczą po Polku?

O Przypadkowaniu i Czasowaniu.

Co iest przypadkowanie Imion? Wiele iest form Polskich i Łacińskich?

Jak się czasują słowa Polskie posiłkowe, *bydź, mieć*, a iak Łacińskie, *esse*?

Powiedzieć w szczególności każdą odmianę słów regularnych Polskich i Łacińskich.

O Składni.

Co iest Składniá, i iloraká?

Wielorakié iest słów szykowanie i iakim porządkiem idą wyrazy?

Czy i które części mowy rządzą drugimi?

V.

W Y P I S Y.

Z Autorów Klassycznych.

Parentes debent esse nobis carissimi. Exemplum Coriolani.

Quantum temporibus antiquis jusjurandum valebat, exemplum Pomponii palam ostendit.

Obediendum est recte monentibus.

Mandata Parentum quæ exequenda, quæ declinanda?

Qui Parentes colit, carus est Deo & hominibus.

Liberos aequo animo ferre oportet injurias Parentum.

Exempla.

Gratia maxima habenda est pro beneficiis. Exempla.

Adolescentis est Majores natu vereri.

BAYKI EZOPA i FEDRA.

Lupus & Agnus — Canis, per flumen carnem ferens. —
Vacca, Capella, Ovis, & Leo — Rana rupta — Peræ
Jovis — Taurus & Vitulus — Ranae duae — Formica
& Columba.

To wszystko na Oczysty język wykladać i z pamięci mówić są gotowi, z okazywaniem wszelkich względów Grammatycznych i Składni czyli Konstrukcji.

VI.

AR Y T M E T Y K A.

Wprawiani byli Uczniowie przez rozmaite przykłady, w Liczbowanie, Dodawanie, Odeymowanie, Mnożenie, i Dzielenie liczb tak ledzą gatunek, jako i różny znaczących: A to wszystko w przykładach pokażą.

VII.

J E O G R A F I A.

Co jest Jeografia, i iak się dzieli w powszechności świat cały?

Co jest Łąd, Wyspa, Pół Wyspa, Przylądek?
Jakie są granice, i podział z osobna każdéj części świata?
W Państwach Europy, Azji, Afryki, i Ameryki, i-
kié są Miasta Stołeczne, i rzeki sławniejsze?
Któré Morza, Wyspy, Przesmyki należą do Europy,
któré do Azji i Afryki, a któré do Ameryki?

VIII. ĆWICZENIA DOMOWE.

W początkach Roku pisali różne przykłady Grammaty-
czne dla wprawy kręskowania głosek: Dawané im by-
ły potém Deklinacye i Koniugacye, przykłady Ary-
tmetyczne, tłumaczyli Wyimki z Wypisów na Język
Oyczysty, i z Oyczystego na Łaciński.

*Uczniowie téj Klasy pokażą charaktery przez siebie
formowane.*

KLASSA II.

I. NAUKA CHRZEŚCIAŃSKA.

Wykład Historyi Nowého Testamentu.

- O Narodzeniu Jezusa Chrystusa.
- O Świętym Janie Chrzcicielu.
- O Powołaniu Apostołów.
- O Nauce Jezusa Chrystusa, i Jego Nieprzyjaciółach.
- O Męce, Smierci, i Zmartwychstaniu Jezusa Chrystusa.

- O Wstąpieniu Ducha Świętego na Apostołów.
- O Powołaniu Narodów.
- O Założeniu Kościoła, Jego prześladowaniu, i otrzymanéy nakoniec wolności.

II.

NAUKA MORALNA.

*O Powinnościach Ucznia i Nauczyciela: tudzież
Slugi i Pana.*

Czego potrzebuie Uczeń od Nauczyciela, i czego wzajemnie Nauczyciel od Ucznia?

Jakié są znaki Ucznia pełniącého Twoje powinności?

Czego Sluga potrzebuie od Pana, i wzajemnie czego Pan od Slugi?

III.

GRAMMATYKA

O Rodzaiach Imion Polskich.

Po których cechach poznaią się rodzaje Rzeczowników żywotnych tudzież nieżywotnych, i które Rzeczowniki odmieniaią rodzaj w liczbie mnogiéy?

Przymiotniki Polskie wiele mają zakończeń, i iaka jest reguła na ich rodzaje?

O Rodzaiach Imion Łacińskich.

Przymiotniki Łacińskie którego są rodzaju, i w czém się różnią od Polkich.

Rzeczowniki żywotné i nieżywotné którego są rodzaju; dla czego Rzeczowników nieżywotnych rodzaje trudniéysze są do poznania w Łacinie, niżeli w Polszczyźnie.

Które są reguły powszechné i ogólne na poznanie rodzajów Rzeczowników nieżywotnych?

O Stopniowaniu Przymiotników Polskich i Łacińskich, tudzież o Postaciach Grammatycznych.

Ilorakié jest Stopniowanie Przymiotników w Polszczyźnie i w Łacinie, i wiele znaczniejszych jest Stopniów? Co są, i które przedniejsze Postaci czyli *Figury* Grammatyczne.

O Przypadkowaniu Polskiem i Łacińskiem.

Język Polski ile ma form na przypadkowanie Imion, ile Łaciński?

Jak się przypadkują Zaimki nieforemne, i ułomne Imiona?

O Czasowaniu Polskiem i Łacińskiem.

Co mamy wiedzieć w powszechności o formach Czasowania Polskiego?

Czasowanie Łacińskie w czém jest podobne Polskiemu, a w czém od niego różne?

Które czasy Łacińskie najbardziej uważać potrzeba, i dla czego?

O Pisowni Polskiej i Łacińskiej.

Jak się mają pisać wyrazy, i głośliki jednego wyrazu; i dla czego Znamiona Pisarskie używane być powinny?

Które Prawidła Pisowni są pospolite Łacinie z Polszczyzną, a które szczególne Łacinie?

WYPISY ŁACIŃSKIE

*O Powinnościach wzajemnych między Uczniem i
Nauczycielem, Slugą i Panem.*

Adolescentes ament, venerentur, & grato animo prosequantur Praeceptores suos.

Exemplum amoris & pietatis, simulque grati animi erga Praeceptores in Filio Ciceronis, Pythagora, Aeschine, Alexandro, M. Aurelio Imperatore.

Adolescentes frequentes sint cum Sapientibus Viris.

Lectio librorum est necessaria.

Adolescentia exercenda est in labore & patientia, removenda ab assentatione.

Plurimum prodest Pueris animum subinde relaxare.

Clemens Dominus experitur constantem fidem Servorum.

Exemplum fidelium Servorum, justi bonique Domini, in C. Planco, & ejus Servis.

Servis moderate est imperandum.

Servorum confectorum senio ratio est habenda.

Bayki z Fedra.

Aesopus & Petulans — Socratis dictum — Naufragium

Simonidis — Pavo & Juno — Homo & Asinus

— Passer & Lepus — Lupus & Vulpes Judica Simio.

Listy Cycerona.

Do Lentula — Do Kuryona — Do Celiusza — Do Dolabelli.

Z Korneliusza Neposa.

Zycie Arystydesa — Cymona.

V.
A R Y T M E T Y K A

O Liczbach Łamanych.

Skąd wynikają liczby łamane czyli Ułamki?

Co wyraża Licznik, a co Mianownik?

Jak się dochodzi wartość Ułamka?

Jak dodawać — odeymować — mnożyć — i dzielić Ułamki.

VI.
J E O G R A F I A

O Królestwie Polskiem.

Jakié są Granice Polski?

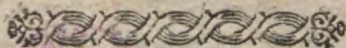
Na wiele Prowincyy, Woiewództw, Ziém, i Powiatów
dzieli się Polska.

Które są Miasta i Rzeki znaczniejsze?

VII.
C W I C Z E N I A D O M O W E .

Na ćwiczenia domowe dawane były przykłady Arytmetyczne: Tłumaczenie Wypisów na język Oyczysty: oraz niektóre zdania moralne z Autorów Klassycznych wyjęte z Łacińskiego na Polski, i z Polskiego na Łaciński język przekładali.

Uczniowie téy Klassy pokażą próbe formowanego przez siebie Charakteru, i wzory Registrów różnego gatunku.

KLASSA III.

I. NAUKA MORALNA

O Przystoyném obcowaniu i pożyciu iednego z drugim.

Na co potrzebne obcowanie? Miłe lub nie miłe obcowanie skąd pochodzi?

Co się rozumie przez przystoyné, a co przez nieprzystoyné postęпки w obcowaniu?

O Wadach w obcowaniu: a w szczególności o Kłamstwie — Obmówie — Zrzedności — Pyrze.

O przystoynych postępkach: a w szczególności: o Skromności — Uczynności — Grzeczności — Towarzystwie z Dobrými.

II. GRAMMATYKA

O Wewnętrzzném wyrazów znaczeniu.

Co znaczy wszelki wyraz i skąd znaczenia iego uczyć się mamy?

Wyrazów do zrozumienia trudniejszych iak znaczenia dochodzić?

O Znaczeniu Przenośném.

Które są przyczyny, zasada i cechy Przenośni?
Jak poznawać znaczenie wyrazów przenośnych?

O Zródłostowie i Słoworodzie (De Ethimologia & Derivatione.)

Zródłostów i Słoworód co znaczą? Jaká ich różnica, do czégo służą, tudzież gdzie i iak ich szukać?

O Składni czyli Konstrukcyi.

Poznanie Składni od czégo zawisło?

Poznanie myśli ludzkiéy i iéy części.

Co wyrażają przypadki?

Które są postaci trafiające się w Składni?

Które są prawidła na Składnią zgody w Polszczyźnie i Lacinie?

Jaká jest Składnia Rządu w Polszczyźnie a iaká w Lacinie?

Jaká jest Składnia szyku w Polszczyźnie i w Lacinie?

O Iloczasie albo Prozodyi.

Jakié jest powszechné prawidło względem Polskiego Iloczasu?

Jak może być poznany Iloczas Łaciński?

O Wiérzopistwie.

Co jest Wiérzopistwo i ilorako uważać się powinno?

Przykłady na Wiérze Polskie i uwagi nád niemi.

Jakié są miary wiérza Łacińskiego, iaki podział i nazwiska?

Przykłady na gatunki Wiérzów Łacińskich.

O Czytaniu Xiążek.

Jak szanować mamy Xiążki, co w nich uważać, i iak ié czytać powinniśmy?

III.
JĘZYK ŁACIŃSKI

Wypisy do Moralnéy Nauki.

Adhibenda est munditia — Nulla res animos in pravum inclinabiles magis revocat ad rectum quam bonorum conversatio — Cavendum est ne assentatoribus patefaciamus aures — Quid interest inter perjurum & mendacem? — Ne nimis cito diligere incipiamus — Multæ causæ suspicionum offensionumque dantur — Quæ lex facienda in amicitia? — Sincere fidei Amici præcipue in adversis rebus cognoscuntur,

Listy.

Epistola Ciceronis ad C. Curionem — Eiusdem ad Terentium Varronem.

Epistola Plinii ad Corneliam Hispulam.

Z Korneliusza Neposa.

Zycie Epaminondesa.

IV.
GEOMETRYA

Wiadomości Początkowe.

O Liniach prostych, obwodzie koła, o Kątach i ich wymiarze.

Summa kątów przyległych równa się dwóm kątóm prostym.
Kąty w wierzchołku przeciwległe są sobie równé.

O Przystawianiu Trójkątów.

- Dwa Trójkąty są sobie doskonale równe, gdy mają jeden kąt równy zawarty między dwoma bokami równymi każdy każdemu.
- Gdy w Trójkącie dwa boki są równe, będą też równe i dwa kąty położone na przeciwko boków równych.
- Wyliczenie przypadków, w których dwa Trójkąty przystają do siebie.
- Mając dane dwa punkta znaleźć trzeci w jednakowej od obu dwoch danych odległości.
- Od punktu danego na linii lub za linią, poprowadzić linię prostopadłą.
- Z danych linii wystawić Trójkąt równo boczny, równoramienny, różnoboczny.
- Przerysować Trójkąt lub jaką inną Figurę.
- Danemu kątowi zrobić inny równy.
- Kąt dany podzielić na 2. 4. 8. i. t. d. części równych.

O Liniach Równoległych.

- Gdy dwie linie równoległe przecina trzecia linia, natenczas czyni kąty jednostronne i na przemian leżące równe: kąty zaś wewnętrzne, równe dwóm kątom prostym.
- Do linii danej poprowadzić równoodległą przez punkt dany.
- Kąt zewnętrzny Trójkąta, równy jest dwóm Kątom wewnętrznym przeciwległym.
- W każdym Trójkącie trzy kąty wewnętrzne, ważą dwa kąty proste.

O Równoległobokach i Trójkątach równych co do powierzchni.

Równoległoboki lub Trójkąty równych podstaw i wysokości, są sobie równe co do powierzchni.

Sposób zamienienia iakiękolwiek Figurę na Trójkąt, lub na Prostokąt równy powierzchni.

Dany Prostokąt zamienić na inny teżże samej powierzchni, któryby miał za ieden bok linię daną.

Sposób znalezienia Prostokąta, któryby pokazywał sumę albo różnicę dwóch Prostokątów danych.

O Dodawaniu i Odeymowaniu Kwadratów.

Kwadrat z przeciwprostokątnej Trójkąta prostokątnego, równa się kwadratowi wystawionym na dwóch innych bokach tegoż Trójkąta.

Zrobić kwadrat równy summie albo różnicy dwóch kwadratów danych.

Znaleźć kwadrat, któryby kilka razy zawierał w sobie kwadrat dany.

Jakąkolwiek Figurę prostąkreślną zamienić na kwadrat.

O Kole.

Liniia prosta prowadzona od środka koła do środka cienciwy jest do nięj prostopadła.

Przez danę trzy punkta nakreślić koło, tudzież znaleźć szrodek koła danego.

Kąt przy środku koła, jest dwa razy większy od kąta przy okręgu, gdy obudwóch ramiona na iednymże łuku stoją.

W koło danę wpisać Trójkąt.

POCZĄTKI MIERNICWTA.

Za pomocą Lasek i Mierniczégo Łańcucha lub Sznura.

Między dwoma sąsiedzkimi placami wyznaczyć granicę w linii prostéy, albo od iednégo miejsca do drugiégo wyciągnąć ulicę prostą dla wysadzenia iey drzewém, czyli, co iednoż iest, między dwoma danémi na grunciu punktami wytknąć linią prostą, a to.

Naypriód: Gdy dwa miejsca dané, w polu czystém są położone

Powtóre: Gdy między niemi iest pośrednia góra.

Potrzenie: Gdy iest pośredni las.

Miary liniowé pospoliciey od Scometrów używane, tudzież narzędzia do pomiaru linii potrzebne.

Pomiar {
1. Linii prostéy.
2. Linii krzywey.
3. Garbu lub Góry.

Sposób prowadzenia na ziemi linii prostopadłych.

Mając ieden z boków ulicy regularnéy, grobli, kanału i. t. d. prowadzić bok drugi w odległości upodobanéy: albo co iedno znaczy, do linii danéy prowadzić równoległą.

Przedłużyć linią prostą mimo nieprzebytey przeszkody iako to: np. domu, góry i. t. d.

Naostatek opowiedzą proste sposoby obrachowania miary kwadratowé Gruntów, tak regularnych iak i nieregularnych.

Zagadnienia wszystkie własną ręką kreśloné, każdy z Uczniów tey Klasy okazać iest gotów.

V. HISTORIA

Dzieie Dawné.

Co jest Historyá, iloraká, i co pomaga do iéy Nauki?
Jakié są ślady przebywaiący na ziemi wody?
Któré mieysca naypiérwéy do osád służyły?

Opisanie Ziemi.

Jak się dzieli ziemiá, i gdzie leżały Państwa Assyryy-
fkie i. t. d.

Co było w Azyi mnieyszéy.

Jakié były Miasta w Syryi, Chaldei i Persyi?

Jakié Kraie przydadź należy do uformowania dzisieyszéy
Azyi?

Jakié są góry i rzeki?

Co o obsitości dawnéy Assyryi?

Któré były znaioMé Kraie w Afryce?

Jak się dzielił Egipt i iakié w każdym podziale miasta,
góry i rzeki?

Co to są Egipskie Pirydy? co Labirynt?

Co o wylewach Nilu, i do czego służyło jezioro Merys.

Dzieie Assyryczyków.

Epochy sławnieyszé. Początek Monarchii.

Woyny Ninusa, Rząd Semiramidy.

Opisanie Miasta Babilonu.

Rządy Niniwy do iéy zburzenia.

Panowanie Królów Babilońskich.

Dzieie Medów.

Epochy. Rządy piérwszych Królów.

Opisanie Miasta Ekbatany.
Panowanie Fraortesa i ostatni Królowie Medów.

Dzieje Persów.

Epochy. Początek Monarchii.
Wojny Cyrusa.
Rząd Kambizesa i Panowanie Magów.
Wstęp na Tron Dariusza i zatargi pierwsze z Grekami.
Wojny Xerxesa z Grekami.
Panowanie Artaxerxesa.
Rządy Dariusza III.
Powstanie Cyrusa młodszego przeciw Artaxerxesowi II.
Panowanie Ochusa.
Upadek Monarchii Perskiej.

Dzieje Egipcyanów.

O Zaludnieniu Egiptu, dawności jego. Epochy znaczniejsze.
O Fenicyanach.
O Scytach i Indyanach.

Geografia dawana o Azji i Afryce stosownie do Historji na też Klasse przepisanej i stosowana była do teraźniejszej. Prócz tego wykładano Geografię Kraiów osobliwie graniczących z Polską.

Wypisy do Historji mieli z Książki Elementarnej, o Państwie Assyryjskiem i Perskiem.

VI.

NAUKA OGRODNICZA.

Co było pobudką do zakładania Ogrodów?
Od czego zawisło ukształcenie miejsca na Ogród wybranego?

Jaki czas nayprzyzwoitszy może bydź do zakładania Ogródów?

Od czego naybardziéy zawisło aby Ogród był pożyteczny?

Co czynić należy aby Ogród był ochroniony od szkody?

*Wypisy Łacińskie do tej Nauki z Książki Elementarnéy:
O Ogródach Owocowych.*

Na ćwiczenia Domowé przekładali z Łacińskiego na Polski ięzyk i wzaiemnie różne Wyimki z Autorów Klassycznych stosowné do Moralnéy Nauki, co okazać są gotowi.

KLASSA IV.

I.

PRAWO PRZYRODZONE.

Obiaśnienie wyrazów w Nauce Prawa Natury używanych.

Co się rozumie przez należytość, co przez powinność?

Przyrodzone potrzeby, i siły Człowieka.

Potrzeby wynikające z potrzeb i sił Człowieka.

Przyrodzone należytości i powinności, bez stosunku do innych Ludzi.

Spółeczność jest Stanem przyrodzonym Człowieka.

O własności i wolności osobistéy.

Przyrodzone należytości i powinności, zachodzące między Ludźmi w spółeczności będącemi.

O łaskawéy i zobopólnéy pomocy.

Wyobrażenie cnót przyrodzonych.

- O dobrowolnych między Ludźmi ugodach.
- O własności ruchoméy.
- O czterech stanach Ludzi, stosownie do przyrodzonéy potrzeby pokarmu.
- O własności gruntowéy.
- O Zamianie.
- O przyrodzonéy między Ludźmi równości.
- Porządek moralny nie zależy od woli i mniemania ludzkiego.
- O przyrodzonym sposobie, którym Człowiek przychodzi do poznania Boga.
- O Religii którą Człowiek z przyrodzenia winien Bogu.
- O *Sankcyi* ustaw przyrodzonych.
- Zbiór Nauki Prawa przyrodzoného.

Wypisy z Księgi 1. Cycerona de Legibus.

II.

J E O M E T R Y A.

O *Proporcyi, Podobieństwie Figur, i Stosunku ich Powierzchni.*

W Trójkacie, linią równoległą do podstawy, przeciną boki Trójkąta proporcjonalnie. *Wnioſki.*

W dwóch Figurach podobnych poprowadziwszy przekątné; Trójkąty Figury iednéy będą podobné Trójkątom Figury drugiéy.

Do trzech linii danych znaleźć tą proporcjonalną.

Linią daną przeciąć podług danego stosunku w liczbach lub liniach.

Na linii danéy wykreślić Figurę podobną Figurze danéy.

W Trójkacie prostokątnym spuszczoną prostopadłą od kąta prostego na bokiemu przeciwny; dzieli Trójkąt na dwa Trójkąty podobne całemu, oraz podobne sobie. *Wnioski.*

Sposoby znalezienia frzędnięj linii proporcjonalnëj między dwoma danemi liniami.

Gdy cztery linie są w proporcji Jeometrycznëj; Prostokąt z dwóch skrajnych, równa się Prostokątowi z dwóch srzednich.

Jak znaleźć dwie linie, których stosunek byłby równy stosunkowi kwadratu do Prostokąta, lub stosunkowi dwóch Prostokątów albo też dwóch Kwadratów: a stąd okazać stosunek zachodzący między powierzchniami dwóch Figur iakichkolwiek.

TRYGONOMETRYA.

W każdym Trójkacie boki mają się do siebie, iak Wstawy kątów przeciwległych tymże bokóm. *Wnioski.* Summa dwóch boków Trójkąta ma się do ich różnicy, iak Styczna połowy Summy kątów przeciwnych tym bokóm, do Stycznëj połowy ich różnicy.

MIERNICTWO POŁĄCZONE Z PROCESSEM GRANICZNYM.

Wiadomości Spraw Granicznych tyczące się.

Florakię w Nauce Prawnëj ma nazwiska Granica, i co są Granice naturalnemi zwané?

Jak w Nauce Granicznëj rozumieć się mają wyrazy Angularitas, Acialitas, Collateralitas czyli Paries i.t.d.

Co są Kopce Scopuli? co Kopce Naróżné Scopuli Angulares, Węgielné Aciáles, Scienné parietales? iaka

ick wielkość i wzajemna odległość? co Kopic zwany
pospolicie Custos?

Co i które są znaki graniczne oczywiste, Signa metalia
zwané? co Naciosy?

Do kogo należy rozpoznawanie i rozsądzanie Spraw
Granicznych?

Postępek graniczny w Koronie, kiedy spór o Granice
zachodzi między Dobrami samými Ziemskimi.

Zasady ustanowienia w sporze będących Granic.

O Wymiarze odległości i robieniu Mapp.

Wyznaczyć długość linii iako to np. Granicy w pośrzedku
nieprzystępny, do której jednak obudwóch końców,
z innych iakowych miejsc wolny jest przystęp.
Jak i dla czego naznacza się na Stoliku linia Potu-
dniowa za pomocą Magnesowéy igietki.

Znaleźć bezśrodknie odległość iednego, kilku lub kilku-
nastu miejsc, tak od punktu iakiego iako też i między
sobą.

Krećto idącą Granicę, drogę, tudzież bieg rzeki na Map-
pie oznaczyć.

Zmierzyć szerokość rzeki.

Za pomocą Stolika Mierniczégo wytknąć Granicę lub
drogę prostą między dwoma, w znaczney względem
siebie odległości zostaiącemi a w czystém polu po-
łożonemi, miejscami.

Wyciągnąć w linii prostej Granicę między dwoma miej-
scami, lasem, górą lub inną iakową przeszkodą od-
dzielonemi.

Prowadzić linią równoległą do budynku niedostępnego,
dla wykopania kanatu, założenia ogrodu, szpaleru,
usypiania tamy, grobli i t. d.

Brysonać Mappe obszérniejszego placu wewnątrz otwar-
tého.

Lasu, jeziora, bagna i innych tym podobnych miejsc wewnątrz nieprzystępnych lub nieprzebytych Mappę zrysować.

Mając przeniesioné na stolik znakomitsze punkta Okolicy iakowéy; iak się na tymże stoliku wyznacza położenie innych iakowych punktów dostępnych, z których trzy lub dwa oué już przeniesioné na stolik znakomitsze punkta widzieć się dają.

Robienia Mapp Granicznych.

Dochożenia z Mappy gotowéy przytartych i niewidzialnych Granic.

Uwagi względem Przenoszenia wsi na Mappę.

Robienia planu Miasta.

Rysowania planty iakiegokolwiek budynku.

Odmiany papieru na stoliku, gdy pierwszy Arkusz całkowity zarobiony będzie, a robota na gruncie ieszcze niedokończona zostaje.

Wyłożone dopiero praktyczne działania były przez Uczniów doświadczane na gruncie: Z tego doświadczenia ukażą Mappę wymierzonego przez nich placu, zwanego POWAZKI.

O Przerysowaniu Mapp.

Sposoby prze-
rysowania
Mappy. { 1. W téy wielkości co Oryginał.
2. Na format mniejszy lub większy.

Dla wprawy w przerysowanie Mapp, dawane były Ucznióm do przerabiania na większy format Mappy szczególnych Woiewództw Koronnych, tudzież różne Jeometryczne Plany, które pokazać są gotowi.

O Podziale Gruntów, tudzież o Łanach Kraiowych.

Na czém zasadza się umiejętność podziału gruntów?
Sposób oddzielenia od Gruntu danego, Czworokąta, lub Trójkąta, zamykającego pewną liczbę miar Kwadratowych?

Więś lub inną sztukę ziemi wydzielić na części żądane, z tym warunkiem, aby wszystkie podziały miały wspólną studnię, staw, karcznię, chrusty i. t. d. to jest: aby wszystkie części do iednego wyznaczonego miejsca przypierały.

Obszerniejszą sztukę ziemi wydzielić na części przyzwoite, liniami w zółż iednej ściany idącemi.

Podział placu zrobiony na Mappie, wyznaczyć na Gruncie. Które są Łany w Kraiu naszym pospolicie używane.

O Wymiarze Wysokości.

Zmierzyć wysokość dostępną.

Zmierzyć wysokość niedostępną.

Z wysokości wiadomej, wymierzyć odległość punktu iednego na gruncie położonego.

III.

ALGIEBRA.

Uczniowie wyłożywszy różnicę zachodzącą między Arytmetyką i Algiebrą; przytoczą

Zadania, w które iedna tylko niewiadoma ilość wchodzi i same ilości całkowite: a w tych pokażą,

I. Rozwiązanie każdego Zadania na jakie części dzieli się? jakie ich są nazwiska? i które są prawidła przyprowadzenia Zadania do náyprościejszych wyrazów.

2. Sposób dodawania ilości mających znaki odmienné.
3. Sposób mnożenia ilości niewiadoméj przez liczbę całkowitą.
4. Dla czego w Odéymowaniu odmiéniają się znaki przed wyrazami ilości odéymować się mającéj, to jest \mp na $-$, zaś $-$ na \mp .
5. Wyłożą różnicę między ilościami przydawnými i ujemnými, (quantitates positivae & negativae.)
6. Sposób mnożenia ilości niewiadoméj przez drugą niewiadomą.
7. Okażą przyczynę téj ogólnéj reguły: że gdy się mnożą dwa wyrazy z jednakowými znakami, ilość rozmnożoną będzie poprzedzoną znakiem dodawania, to jest \mp . Jeżeli zaś oba wyrazy mnożące się mają znaki odmienné, ilość rozmnożoną będzie poprzedzoną znakiem odéymowania, to jest $-$.

IV. WSTĘP DO FIZYKI

O Ziemi, i podziale Kuli.

- Powierzchniá Ziemi wydaie się płaská: że iest okrągłą, doświadczenia pokazują.
- Okrągłość ta iest nieprzerwaná: przeto ziemia má kształt kuli.
- Wszystkié ciała, na Kuli ziemskiéj będącé, do śrózodka iéy ciężac; spadać w żadną stronę nie mogą.
- Na Kuli różne Koła wyobrażac można.
- Co iest Południk. — Co Równik, co długość i szerokość Jeograficzná, iak się znáyduie na Kulach udziałanych, i na Kartach Jeograficznych?

O Porach Roku i różnéy dnia długości.

Większą część ziemi odmianie dni długich, i krótkich podlegá.

Gdzie ta odmiana jest znacznieyszą, tam różnica między ciepłém a zimném większa bywa: co od różnéy wysokości Słońca pochodzi.

Różnéy wysokości Słońca, obieg jego roczny iest przyczyną: w obiegu namienionym, niektórym Kraióm wprost bywá nad głowami Słońce: względem innych zawsze w bok iest położoné.

Własność Obywatelów w prost słonecznych, w bok słonecznych, i pory roku w ich Kraiach.

Słońca bieg iest jednostayny, každého dnia ieden z równoleżników Słońcé przebiegać się здаie: obrot Słońca iak sobie wyobrażać można?

Stawianie Kuli na przeciw promieni słonecznych, pokazuie, dlá czego dwa razy do roku, dzień równy nocy bywá: dlá czego na biegunach iest sześć miesięcy dnia, i tyleż nocy? dlá czego nakoniec inné miéysca, ráz dłuższe, drugi ráz krótsze dnie miéwają.

O Rzekach.

Rzeki z wyższego miéysca na niższe płyną. Przyczyną płyniénia rzék iest ciężkość wody. Rzeki tym bystrzéy płyną, im dno ukośnieysze mają.

Bystrość Rzek różne przyczyny powiększają.

Rzeki podrywają często brzegi: sposób ich wzmocnienia.

O Morzu.

Własność wody Morskiéy.

Sól od wody Morskiéy oddzielaná bydź może.
Dwoisté płyniénié w cieśninach Morskich skąd pocho dzi.

V.
WIADOMOSC ROLNIGZA.

Rolnictwo { Zasádza się na obserwacyi i doświadczeniu.
Z innémi łączy się Naukami, i iest częścią
Filozofii.
W starożytności było, i bydź zawsze powinno
poważane.

Przeszkody wydoskonalénia Rolnictwa w Polsce.

Do czego poprawa Rolnictwa zmierzac powinna.

Własność.

Pożytki. Gruntów gliniastych, wapiennych, i piaszczystych.
Szkody.

Poprawa.

Uwagi. { O położeniu gruntów.
O powietrzu.
O wodzie i deszczach.
O różności gruntów.
O poprawie gruntów różnemi sposobami.

Wypisy do téy Nauki tłumaczone były z Kolumelli.

VI.
HISTORIA GRECKA

Opisanie Jeograficzne Grecyi.

Założenié piérwszych Królestw w Grecyi. Wojna Trojańska.

Początek wolności Greków.

Rzeczpospolitá Spartańska i Ateńska.

Woyna Greków z Daryuszem Królem Perkim.
Woyna z Xerxesem.
Szczegółności niektóre, o Temistoklesie i Arystydesie.
Woyna Pelponezká. Śmierć Sokratesa.
Odwód dziesięciu tysięcy Greków. Pokój Antalcydy.
Woyna Tebanów z Lacedemończykami.
Panowanie Filippa Króla Macedońskiego.
Panowanie Alexandra W.
Podział Monarchii po śmierci Alexandra W.
Królestwo Egiptu, Syryi, Macedonii.
Stan Greków po śmierci Alexandra W.
Rzeczpospolitá Acheyská.
Wskreszenie dawnéy Rzeczypospolitéy przez Aratusa.
Woyna Macedończyków z Rzymianami.
Upadek Rzeczypospolitéy Acheyskiéy i zburzenie Koryntu.
Dobycie Aten przez Syllę.
Stan Greków pod Juliuszem Cezarém, Augustem, i późniejszymi Cesarzami.

Uwagi Polityczne nad tąż Historyą.

Prawodawstwo Likurga i Rząd Sparty. Ustawy o Edukacyi młodzieży. Upadek Rzeczypospolitéy.
Prawodawstwo Solona. Ustawy niektóre godne uwagi.
Upadek Rzeczypospolitéy Ateńskiéy.
Religiá Greków. Igrzyska sławniejsze, ćwiczenia, których dowody czyniono na igrzyskach. Nagrody Zwycięzców. Popisy uczone.

Wypisy ex Selectis Historiis.

VII.
WSTĘP DO WYMOWY.

O Tłumaczeniu.

Co jest tłumaczenie, i jak potrzebne? — Wielorakie jest tłumaczenie i co trzeba wprzód uczynić, aby dobrze wytłumaczyć? — Jak wielką mieć bacność trzeba w tłumaczeniu na wydanie ozdób Krasomówskich? — Dobrze tłumaczenie czyli jest łatwe, i iakiey wladomości w tłumacza wymaga? — Co sądzić o słownym tłumaczeniu — Pomocy do dobrego tłumaczenia.

Uwagi nad Listami.

Co jest List? — Początek Listów — Skąd złę pisanie Listów idzie. — Przymioty dobrego Listu — Podział Listów — Zdanie Cycerona o ich pisanju — Uwagi nad Listami z powinszowaniem, z proźbą, z podziękowaniem, z uwiadomieniem, z podaniem rady, z u-sprawiedliwieniem się, z ubolewaniem i cieszeniem w smutku &c. &c.

JĘZYK ŁACIŃSKI.

Ex Epistolis Ciceronis: L. Paulo Consulatum gratulatur.
M. Marcello gratulatur de Fratris Patruelis Consule facti.

Decius Brutus Ciceronem rogat, ut seni supplicationibus decernendis adjuvet.

Balbo Cicero studium de ejus salute pollicetur.
Lepidum reprehendit.

Ex Epistolis Plinii: Paulinum ad studia hortatur.

De Fabio Iusto familiariter conqueritur, quod diu nihil scriberet.

Vaconio Romano rationem Panegyrici sui reddit.

Actium Suram Troiano Imperatori commendat.

Ex Cornelio Nepote: Vita Phocionis.

Ex Metam: Ovidii: Descriptio ætatis aureæ, argenteæ, aheneæ, ferreæque.

Ex Curtio: Epistola Alexandri ad Darium. — Enumeratio Exercitus Darii. — Ordo quo procedebat. — Oratio Legatorum Darii ad Alexandrum cum ejus responso.

Z tych na domowe ćwiczenia zadawane mieli przekładania, tak z Łacińskiego na Polskie, iako i z Polskiego na Łacińskie. Oprócz tego Listy w danych materjach pisali.

KLASSA V.

I.

PRAWO POLITYCZNE.

Wyobrażenie Nauki Prawa Politycznego, które fundując się na ustawach przyrodzonych, z potrzeb i związku społeczności przyrodzonej wypływa.

○ o pospolitych potrzebach ludzi w stanie rolniczym i towarzyskim zostających.

○ ugodzie Pospolitej, przez którą się należytości przyrodzone zabezpieczają.

Właściwe wyobrażenie Społeczności Cywilnej, która z ugody pospolitej wynika.

○ o potrzebie poruczenia komukolwiek Władzy Najwyższej.

○ o krztałcie i układzie Rządu Narodowego.

○ wzajemnych Narodu i Naywyższyć Zwierzchności potrzebach.

○ wzajemnych należytościach i Powinnościach między Narodem i Naywyższą Zwierzchnością zachodzących.

○ wewnętrznem Narodu bezpieczeństwie, w ogólności.

○ potrzebie i gatunkach Ustaw Narodowych — O Sankcyi, i Promulgacyi tonychże.

Istotné Ustawy Narodowe tak Cywilné iak Polityczne w niczém dowolné bydź nie powinny.

○ ustawach Porządkowych.

Potrzebny opis kary w Ustawach nie powinién bydź dowolny.

○ władzy Prawodawczey.

○ potrzebie porządku w stanowiéniu i ogłaszaniu ustaw Narodowych.

○ podległości Prawom Narodowym zgodnéy z wolnością przyrodzoną.

○ Władzy Sądowey i potrzebie osobnégo w Narodzie Urzędu Sądowego.

○ istotnych prawidłach, wedle których Urząd Sądowy w każdym Narodzie ustanowiony i sprawowany bydź powinién.

Urząd Sądowy wedle prawa oczywiście niesprawiedliwego sędzić nie może.

○ Powszecznę w Narodzie Instrukcyi.

Istotné frzodki do Powszeczyć Instrukcyi.

○ Władzy Wykonywaiący.

○ zewnętrznem Narodu bezpieczeństwie.

○ Administracyi dochodów publicznych, w ogólności.

○ potrzebach Narodu, na które dochody publiczne mają bydź wydawané.

○ mierze i proporcyi, którą zachować należy we wszystkich wydatkach dochodów publicznych.

- O porządku Skarbowym!
- O władzy stanowienia podatków w Narodzie rolniczym.
- O należący się z dochodów publicznych nadgodzie Oso-
bom piastującym najwyższą Zwiérzchność.

II.

PRAWO NARODÓW.

Wyobrażenie Nauki Prawa Narodów.

Przyrodzona jest między Narodami społeczność.

Narody są między sobą udzielne i niepodległe.

Wzajemne potrzeby Narodów.

Przyrodzone należytości i powinności między Narodami
zachodzące.

Rzetelne Narodów interessa i użytki ściśle się łączą
z sprawiedliwością.

O potrzebie wzajemnego między Narodami handlu.

Jaki jest interes każdego Narodu w handlu zewnętrznym.

Wolność handlu jest najważniejszym interessem Narodu.

Przyczyny dla których pospolicie wolność handlu tamo-
wana bywa.

Cokolwiek tamie wolność handlu zewnętrznego, nie jest
przyzwoitym ani skutecznym środkiem powiększenia
dochodów publicznych.

Czyli jest interessem Narodu tamować wolność handlu dla
rozkrzewienia rzemieślniczego w Kraiu przemysłu.

Czyli jest interessem Narodu tamować wolność handlu dla
dania pierwszeństwa Obywatelom Narodowym przed
Zagranicznymi.

Czyli Naród tamując w czémkolwiek wolność handlu ze-
wnętrznego, może bogacić się z innych Narodów, i
na swą stronę pozyskać wagę handlu.

Czyli zakazy wolność handlu zewnętrznego tamujące, są przyzwoitym środkiem usmierzenia zbytków.

Czyli boiaźń niedostatku lub zbytniej drogocności potrzebnych do życia rzeczy, jest dostateczną przyczyną tamowania wolności handlu zewnętrznego.

Czyli jest interessem Narodu tamować handel zewnętrzny dla tego, że go inne Narody tamują.

Prawdziwe interesa względem pokoju i wojny, są zgodne z przyrodzoną sprawiedliwością.

O prawie wojny.

O dobrowolnych ugodach Narodów.

O układzie równej wagi w potęgę Narodów.

III.

F I Z Y K A

Biég.

W biegu jednostajnym wiedząc czas i prędkość biegania, znayduie się długość drogi. Z długości drogi i czasu biegania, prędkości: z długości drogi i prędkości dochodzimy czasu. Jeżeli ciała biegają w równych czasach z nierówną prędkością; długości dróg tak się mają jak prędkości: jeżeli w czasach nierównych a z równą prędkością; długości mają się jak czasy.

W biegu jednostajnym złożonym, gdy siły są zupełnie zgodne; chyżość ciała będzie równa chyżościom od sił udzielonym razem wziętym. Jeżeli siły są równe a zupełnie przeciwne, ciała niewzruszą: jeżeli nierówne, większa ciało wzruszy. Gdy siły ani są zupełnie zgodne, ani zupełnie przeciwne; ciało średnią drogę przebieży.

Jeżeli ciała spadają w równych czasach, biegu jednostajnie przyspieszając; długości dróg w całych czasach spadku, będą się miały do siebie w stosunku dwumnożnym czarów. W czasach osobnych uważane, będą się miały w proporcji liczb nieparzystych.

Ciała ziemskie w ténczas spoczywają i bezpiecznie stoją, gdy zbiór ich ciężkości w podstawek wpadą.

Statyka.

W drągach troiakięgo gatunku, prędkość siły tak się má do prędkości ciężaru, iak odległość siły od podpory, do odległości ciężaru od podpory.

Drugięm troiakięgo gatunku, siła utrzymá ciężár na wadze, jeżeli ich odległości mają proporcją odwrotną.

Kołowrotém siła utrzymá ciężár na wadze, jeżeli tak się będzie miała do niego, iak odległość ciężaru do siły odległości.

Krażek nieruchomy siły niepowiększá, ruchomy siłę dwa razy dzielnieyszą czyni.

Siła utrzymując ciężár na równi pochyłéy równolegle od iéy długości, tak się má do ciężaru, iak równi wysokość do iéy długości. Gdy zaś utrzymuie w równéy od podstawka odległości, tak się má do ciężaru, iak równi wysokość do podstawka.

Siła, używając śruby, tak się má do ciężaru, iak odległość dwóch naybliższych gwintów do śruby okragłości. Używając zaś Klina, tak się má do ciężaru, iak grubość Klina do długości ięgo.

Siła, używając bloku złożonęgo z krażków ruchomych, powiększoná bywá w proporcji geometrycznéy podwóynéy: używając bloku złożonęgo z krażków ruchomych i nieruchomych, tylé razy staie się dzielnieyszą, ilé iest sznurów ciężár utrzymujących.

Sila, używając maszyny złożonej z kół palczastych, tak się ma do ciężaru, jak prędkość koła ciężaru, do prędkości koła siły.

Sila, używając śruby nieustającej, tak się ma do ciężaru, jak odległość dwóch gwintów rozmnożoną przez promień walca do okrągu śruby od korby przebieżonego, a przez promień koła rozmnożonego.

Ogień.

Ogień ciała powiększa, zimno zmniejsza.

Co są Cięplomierze (*Thermometra*) wielorakié, i ich pożytki?

Ogień jest we wszystkich ciałach i do równy wagi dąży. Ogień dobytý bydź może albo tarciećm albo zbieraniem promieni słonecznych, albo mieszaniem różnych ciał.

Powietrze.

Powietrze jest materyą płynącą, i ciężką.

Merkuryusz w Ciężkomierzach (*Barometra*) dla ciśnienia powietrza utrzymuje się. Dla téżże przyczyny w sikawkach woda w górę idzie.

Powietrze jest sprężyste: sprężystość jego równa przyciśnieniu.

Poruszone powietrze wiatr sprawia: Przyczyny wiatrów. U nas wiatry nie są jednoznaczne: w Kraiach wprost słonecznych jednoznaczne bywają.

Skąd powstają chmury, deszcz, rosa, mróz i t. d.

Głos przez powietrze i inne ciała rozchodzi się.

Poznaná prędkość głosu jest użyteczná

Co jest odgłos, co narzędzia głosu nateżające?

Znajduć się powietrze od zwyczajnego którym oddychamy odmienné i jest szkodliwe.

Niektóre gatunki powietrza odmiennego, oczyszczone bydź mogą przez wodę i rośliny.

Siarka z zebrą zmiészana, węgle niewypalone i farby świeże olejné w które bleywas wchodzi, powietrze zarażają.

Stałopłyn (*aer fixus*) kilku sposobami odbierać można: Jest przezroczyfty, sprężyfty i cięższy od powietrza zwyčajného.

Woda bierze w siebie stałopłyn: Napełniona stałopłynem woda, má smak i własność wód Spaskich, Pirmontskich, i Selcerskich.

Powietrze zapalające się, ilorakim sposobem odbierać można: Jest przezroczyfłe, sprężyfté, i. t. d.

Powietrze zapalające się jest lekkzé od powietrza zwyčajného: przeto można zrobić kulę, która nim napełnioná stanie się lekkzá od równého wymiaru powietrza wypchniętego i w górę póydzie.

Woda.

Woda od pewnego stopnia zimna marźnie. Woda marźnąc, więkšzý powierzchni nabywá. Na drobné cząstki dzielić się i w otwory ciáť łatwo wchodzić może.

Cisnienie wody i każdéy cieczy, jest równé wieloczynowi ze dna przez wysokość.

Ciecze iedného gatunku, w naczyniach złączonych na wadze utrzymują się, ieżeli mają wysokośći równé: Różného gatunku utrzymują się na wadze, gdy mają wysokość odwrotną.

Ciało stałe w płynném tylé traci ciężaru, ilé wáży płynné, którego miejsce zastępuje.

Elektryczność.

Znaki i własności materyi elektrycznéy.

Znaki te wydaie elektryczność dodatnią, (*Electricitas positiva*) lub odjemną, (*negativa.*)

Istotné części machin, w których się znaki elektryczné widoczniéy okazują.

Własności atmosfer, elektryczności dodatniéy i odjemnéy. Skutki w Elektroforze spostrzegané, elektryczność odjemná sprawuie.

Co są butelki Leydeyksié czyli szkła wzmacniające, i iak się w nich ogień zgęszcza?

W butelkach Leydeyksiich tylé ognia do wierzchu wewnętrznego przybywá, ilé z wierzchu zewnętrznego ubywá

Elektryczność zgęszczoną w butelkach Leydeyksiich czyli batteryi elektrycznéy, metale topi, niektóre ciała zapalá, zwierzętóm życie odeymuie i. t. d.

Natężenie elektryczności Elektrometra okazują.

Skutki elektryczności téż samé są, które i w ogniu piorunowym spostrzegamy: a zatem od jednéy przyczyny, to jest od materyi elektrycznéy pochodzą.

Metale zaostrzone łatwiéy udzielają i odeymują elektryczność ciałóm, niżeli inné więkšzéy powierzchni.

Przez pręty metalowé ostro zakończone ściągając Franklin materiją elektryczną czyli piorunową, okazał, iż chmury, czasém w dodatnim a czasém w odjemnym stanie elektryczności zostają: czyli że chmury czasém udzielają, a czasém odbierają ziemi materiją elektryczną.

Przez pręty metalowé ostro zakończone czyli Przewodniki, życie i majątek od piorunów ocaloné bydź mogą. Jakié mają bydź Przewodniki, gdzie stawiané, iak od siebie odleglé? i. t. d.

PrzeŹtrogí w czasie białących piorunów, i sposoby ratowania Ludzi od pioruna rażonych.

Elektryczność dobrze użytá w niektórych chorobach pomocną bywá, co doświadczenia okazały.

IV. RZECZY KOPALNE.

Co jest metal, co ruda? jakie są znaki znajdujący się w ziemi rudy?

Jakie są gatunki rudy ołowianej, i jak się z niej ołów wytapia?

Właściwości ołowiu.

Ołów w różnym ogniu różnym odmianom podpada.

Ołowiu korzyści i szkody.

Które są gatunki rudy cynowej, i jak się z niej wytapia cyna?

Właściwość cyny, i korzyści jej.

Które są gatunki rudy miedzianej i jak ją do topienia przyrządzają?

Właściwości miedzi i jej korzyści.

Wypisy do tej nauki tłómaczone były z Pliniusza.

V. BOTANIKA.

O pierwiastkach zewnętrznej części Roślin składających. —
O zewnętrznych częściach Roślin, do życia i wzrostu. — do wspierania i ochroniania. — do rodzenia i rozmnożenia ich potrzebnych. — Ciąg dalszy o tychże częściach.

Wypisy z Pliniusza.

VI. ALGIEBRA

Zagadnienia w które wchodzi ułamki.

1. Pewna Osoba włożyła w jeden handel $\frac{1}{4}$ majątku swego, w drugi handel włożyła $\frac{1}{4}$ tegoż majątku: zostało się iéy Zł: 15,000. Jakiż iéy był cały majątek, i iak wiele z niego włożyła w każdy z tych dwóch handlów?
 2. Dwie Osoby oddalone na 340. mil, iadą ku sobie. Jedna we 3. godzinach uieżdża mil 2. druga we 4. godzinach uieżdża mil 3. kiedyż się z sobą ziada, i ile mil każda z nich uiedzie, nim się spotkaią.
 3. Rzemieślnik jeden może sam zrobić robotę daną w dniach 12. drugi może ją zrobić w dniach 6. Biorą razem między siebie tę robotę: za ileż dni mogą ją skończyć?
 4. Pewny Oyciec dzieli między Synów swoich majątek w sposób następujący: Naystarszemu Synowi wyznacza 1,000 Czerw. Zł: i nadto $\frac{1}{4}$ pozostałego majątku. Drugiemu wyznacza 2,000 Czerw. Zł: i $\frac{1}{4}$ pozostałego ielzczę majątku. Trzeciemu 3,000 Czerw. Zł: i $\frac{1}{4}$ reszty, i tak daley powięktzaiąc zawfze tysiącem Cz: Zł: część pierwszą działu coraz młodszego Syna. Tym sposobem majątek cały zarówno między Synów podzielony: Jakiż był ten majątek? ile się każdemu z nich dostało?
 5. Majątek Osoby A. zawiera w sobie majątek Osoby B. tyle razy, ile razy majątek Osoby B. zawiera w sobie majątek Osoby A. Osoba jednak B. ma więcej 2. złotemi niżeli Osoba A. Jakiż iest obudwu Osób majątek?
- Przy rozwiązaniu wyrażonych zagadnień imo. Okażą sposób uwolnienia równań od ułamków. ado. Wyciągną ogólną regułę dzielenia w Algiebrze.

*Zagadnienia w które wchodzi więcej niż jeden
wyraz niewiadomy:*

1. Trzy łokcie Sukna, i 5. łokci materji kosztowało Zł: 85. sześć łokci tegoż sukna i 7. łokci téżże materji kosztowało Zł: 145. Jakaż cena łokcia sukna i łokcia materji?
2. Dał kto 1200. Zł. na pewny procent, a 1700. Zł. na procent inny: Odebrał w obudwu procentach Zł: 191. inną razą dał 8000. na pierwszy procent, a 1500. Zł: na drugi: i odebrał całego procentu Zł: 585. Jakież były oba procenta?
3. Znalesdź długość i szerokość Prostokąta, który, gdyby był 3. stopami dłuższy a 2. stop: szerzy, natenczas powierzchnia jego byłaby większa 47. stopami kwadr: gdyby zaś miał na 4. stop więcej długości, a na 3. stop więcej szerokości; powierzchnia jego powiększyłaby się 70. stop: kwadr:
4. Mężczyzn 4. Kobiet 3. i dzieci 2. wydało razem Zł: 38. Mężczyzn 5. Kobiet 4. i dzieci 3. wydało Zł: 50. Mężczyzn 7. Kobiet 5. i dzieci 4. wydało Zł: 67. Ileż wydał każdy Mężczyzna, ile Kobieta, ile dziecko?

Rozwiązując te zagadnienia kilka ilości niewiadomych zawierające, wyłożą, iako na tym całe ich rozwiązanie zależy, aby zagadnienie przywieśdź do jednéj niewiadomój: do czego służące sposoby w samym działaniu okażą.

Zagadnienia drugiego stopnia.

1. Prostokąt, którego bok jeden dwa razy jest tak wiel-

ki iak bok drugi, ma 72. stóp kwadr: w powierzchni:
Jakież są boki tego Prostokąta?

2. Znaleźć trzy liczby, aby Wieloczyn pierwszý przez drugą był 18. Wieloczyn pierwszý przez trzecią 24. Wieloczyn drugiý przez trzecią 48.
3. Znaleźć dwie liczby, z których iedna byłaby dwa razy większa od drugiey, a summa ich kwadratów 45.
4. Znaleźć dwie liczby, z których iedna byłaby dwa razy tak wielka iak druga, a różnica ich kwadratów 48.

Wyłożone zagadnienia, naprzód Artymetycznie przez rozumowanie, a potém Algiebraicznie rozwiązywać będą.

VII. POCZĄTKI WYMOWY.

Zamiar i początek wymowy.

Wymowa dziełém iest wolnych Narodów.

Różność wymowy.

Zasady i pomocy wymowy.

Sposobność naturalna.

Wzruszenie umysłów. — Wykład i użycie Krasomowskich postaci.

Gust. — Jak się nabywa?

Przykłady doskonalsze.

Rozbiór.

Związek wymowy z innémi Naukami.

Obyczaié, ile do przekonania należą.

Sztuka dobrze poznaná.

VIII.
P O E Z Y A.

Zasada Poezyi.

Styl Poetyczny.

Podział Poezyi.

O Epigrammatach, Satyrach, Elegiach, Pieśniach, czy-
li Odach, i Sielankach.

JĘZYK ŁACIŃSKI.

*Ex Livio: Oratio Philippi Macedonum Regis, inter
Duos Filios Judicis.*

Oratio Persei, Fratrem sibi insidias struere, accusan-
tis.

Oratio Demetrii criminationem Persei refellentis.

Ex Ciceronis I Libro de Oratore.

Laus commendatioque eloquentiae.

Natura & ingenium ad dicendum vim adfert maximam.

Comprehendenda est Oratori multarum rerum scientia.

Ex Oratione Cicer: pro Rabirio.

Exordium hujus Orationis.

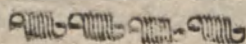
Labieni crudelitatem Cicero exagitat.

Docet Saturninum jure occidi potuisse.

*Ex Virgilio: Ecloga, in qua Genethliacon Pollionis
Filio canit.*

*Ex Meta: Ovidii: Contentio inter Aiacem & Ulissem de
armis Achillis.*

Na domowe ćwiczenia tłumaczyli mowy Łacińskie na ię-
zyk Polski, iako też mowy Polskie na ięzyk Łaciń-
ski, czynili tych mów rozbiory: a dla uformowania
stylu, Powieści pisali.

KLASSA VI.

PRAWO POLITYCZNE NARODU POLSK:

O Stanie Duchownym Obojga Obrządków.

Początek Stanu Duchownego w Polsce? iakié są ogólné prerogatywy Biskupów, i Urzędników Duchownych w Stanie Rycérskim?

Co są Kapituly? komu prawo służy nominowania do Prelatur, i Kanonii? Kary na Kortezanów?

Jakiégo Stanu Osoby posiadać mają Dostoieństwa Duchowné? które *Plebei* trzymać mogą?

Czyiém iest prawém potwierdzanie Fundacyi Klasztorów? Jakiégo Narodu Osoby, i w którym wieku do Klasztorów przyymowane być powinny?

Zakonnicy i Zakonnice czyli dziedziczą?

Jakié były dawniey spory o obieranie Opatów, i Proboszczów Klasztornych? iak późnieyszemi prawami są zaspokoione?

Co są Annaty? czyli prawa onich skutek swóy otrzymały? Sukcessye po Duchownych iak są prawami rozrządzone? O Dobrach wieczyfitych, i Summach Duchownych, co prawa nasze przepisuią?

Jakié podatki Duchowieństwo opłaca?

Dziesięciny w dobrach Królewskich i Szlacheckich iak są uregulowane?

Jurysdykcyá Duchownych w których sprawach iest określóná prawami?

Jakié są prawa Duchownych Obrządku Greckiego — Unickiego, i Ormiańskiego?

O Obywatelach inną od Panującýy Religiją wyznawających.

Które były za Jagiellończyków prawa przeciw różnowiercom przepisane?

Co ustanowiła Rzeczpospolita względem pokoju Dyssydentów od R. 1573. aż do R. 1776.

Które swobody z czasem zyskali Grecy Nieunicy?

Jakie były prawa na Aryanów?

Które przywileje Tatarom są pozwolone?

Kiedy nastali Żydzi w Polsce? czego im dawniejsze i późniejsze prawa pozwalają, lub zabraniają? gdzie mają *forum*? jakie opłacają podatki?

Co o neofitach prawa przepisują?

O Stanie Miejskim.

Jakie mają prerogatywy główne Miasta Rzeczypospolitey?

Co są *Equites Rurati*?

Jaką była powaga Miast Pruskich?

Które Miasta Dobra Ziemskie posiadać mogą?

Pod jakimi warunkami Szlachcie i Duchownym possessye w Miastach pozwolone?

Co o kamienicach i placach pustych lub zadłużonych prawa przepisują?

W których Subselliach Osoby Stanu Miejskiego patronizować mogą?

Cudzoziemcy i Dyssydenci w Miastach jakie wolności prawami pozwolone mają?

Dochody Miast jak są uregulowane?

Wielorakiem się prawem Miasta rządzą? jaki jest początek każdego?

Gdzie mają *forum* Mieszczanie?

- W których Miastach Litewskich, i z iakiemi warunkami
Magdeburgiie są zniesioné?
- Co są *Ex-Officia*, od których Miasta uwolnioné zostały?
- Którými Konstytucyami *Lex Sumptuaria* na Stan Miey-
ski uchwaloná, i na Stan Szlachecki jest rozciągniona?
- Propinacyą Miastom które prawa zabezpieczaią?
- Co o Miastach nowych, pogranicznych, obronnych, i
sądowych prawa przepisuią?
- Które są szczególniejsze prawa głównych Miast Polskich?

O Stanie Wiejskim.

- Które mają nazwiska Wieśniacy w prawach naszych, i
na czém ich poddaństwo zależy?
- Jaki jest początkowy stan Wieśniaków? iakié ich powin-
ności?
- Czy mieli dawniéy dziedzictwo i sprawiedliwość?
- Jaki był Stan Wieśniaków pod prawém Niemieckim i
panowaniem Domu Jagiellońskiego?
- Jaki jest Stan ich dzisiejszy, i co mu prawa zabezpie-
czaią?
- Dochodzenie zbiegłych poddanych jak jest przepisane?
- Jakié są dziś powinności Wieśniaków ku Rzeczypospoli-
tę, ku Duchownym, ku Dziedzicom. O Funduszu
Lipnickiego.
- Poddani w Dobrach Duchownych, Królewskich, i Stoło-
wych, iakięgo dziś losu doznaią?
- Jaki jest początek Sołtysów, i względem nich prawa?
- Co o lóźnych Wieśniakach prawa przepisuią?
- Jakié mamy prawa o Zebrakach?
- Które uwagi względem ulepszenia losu Poddanych miey-
scé mieć mogą?

O Sądach w ogólności.

Dawniejsza Władza Sądowa była przy Królach — Roki wielkie — Projekt Sądów najwyższych — Kto ma moc stanowić Sady?

O Sądach Sejmowych.

Początek Sądów Sejmowych — Ostatnia Sądów Sejmowych ordynacya. — Warunek dla W. X. Litewskiego.

O Sądach Relacyjnych.

Początek Sądów relacyjnych — Sprawy tym Sądom należące — Sposób Sądzenia — Regestr — Palestra Kadencye.

O Sądach Assessorskich.

Początek Sądów Assessorskich — Ostatnia ich Ordynacya — Osoby zasiadające — Przysięga — Porządek zasiadania — Decyzya — Komplet — Dekreta — Kadencya — Regestra — Pozwy — Palestra — Assessorya Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

O Sądach Referendarskich.

Początek urzędu Referendarskiego — Kiedy sędzić zaczęli — Ordynacya Sądów Referendarskich.

O Sądach Marszałkowskich.

Władza Sądów Marszałkowskich — Sprawy iéy należące — Porządek sądenia — Artykuły Marszałkowskich Sądów.

O Sądach Kommissyi Skarbowey.

Osoby Sądowe — Kadencye — Komplet — Decyzya —
Sprawy temu Sądowi należące — Regestra — De-
kreta — Wpisy — Pozwy — Pieczęć — Palestra,
— Sady Kommissyi Skarbu W. X. Litewskiego.

O Trybunalach.

Ustanowienie Trybunałów — Ordynacya Trybunału Ko-
ronnego — Prawa niektóre o Deputatach — Pisarze
Trybunalscy — Palestra — Sessye — Regestra
Spraw — Kadencye — Pozwy — Sentencye — De-
kreta — Trybunał W. X. Litewskiego — Trybunał
Duchowny w Litwie.

II.

HISTORIA NARODU POLSKIEGO

*Odmiany Narodów w Polsce siedzących — Przy-
czyny niepewności początkowych dzieiów Narodu.
Baweczne o Lechu i następcach jego powieści.*

Mieczysława I.
Bolesława Chrobrego.
Mieczysława II.
Kazimierza I.
Bolesława Śmiałego.
Władysława Hermana.
Bolesława Krzywoustego.
Władysława II.
Bolesława Kędzierzawego.

Przypadki zna- Mieczysława Starého potrzykroć na
komitsze, od- Tronie.
miany w rzą- Kazimierza Sprawiedliwego.
dzie, i w pra- Władysława Łaskonogięgo.
wach, wzrost Leszka Białego potrzykroć na Tronie.
wolności, pod Bolesława Wstydliwęgo.
panowaniami. Leszka Czarnęgo.
 Przemysława.
 Waclawa Króla Czeskięgo i Polskięgo.
 Władysława Łokiętkę.
 Kazimierza W.
 Ludwika Króla Węgięrskięgo i Polskięgo.
 Władysława Jagielly.
 Władysława III.
 Kazimierza IV.
 Jana Olbrachta.
 Alexandra.
 Zygmunta I.
 Zygmunta Augusta.
 Henryka.
 Stefana Batorego.
 Zygmunta III.
 Władysława IV.
 Jana Kazimierza.
 Michała.
 Jana III.
 Fryderyka Augusta II.
 Fryderyka Augusta I.

Na Wypisy tłumaczone były Wyimki z Kromera,
z Diaseckiego.

III. W Y M O W A.

O Mowie Krasomowskiéy.

Rozmaity wzgląd mowy. — Stosowność rozpoczęcia i założenia. — Dowody. — Domówienia. — Przykłady tego po Łacinie i po Polsku.

O Wyborze Myśli.

Myśli prawdziwé i fałszywé. — Ubieganie się za pozornémi myślami Wymowie szkodliwé. — Powinien byđ naturalny porządek między wyobrażeniami. — Myśl dobrá wyrażá się zwięzłó. — Najwięcéy z porównania myśli pochodzą.

O Wystówieniu.

Do Wystówienia należy iasność mowy, czyli rozumiałość. — Wybór słów. — Własność ięzyka. — Przędzia założén. — Harmonia.

IV. P O E Z Y A.

O Poezyi Drammatycznéy.

Dramma powinno byđ iednostayne. — Podobne do prawdy. — Interessuiące. — Zupełne.
Charakter Traiedyi. — Akcyá. — Osoby w niey wprowadzané.
Charakter Komedyi. — Cel. — Akcyá.

O Wierszu Bohatyrskim.

Rzecz o Eneidzie, z wyłożeniem prawideł Wiersza Bohatyrskiego. — Uwagi nad iednością, wielkością i zupełnością Akcyi Eneidy. — Rozbiór wszystkich Xiążek. — Zdanie nad przydatkiem XIII. Xięgi do Eneidy przez *Mafeusza Wegiusza*. —

Uwagi nad Charakterami Osób Eneidy. — Nad sentymentami, Stylem, Opisami, Harmonią Wiersza. — Wytknięcie Wad Eneidy. — Zdanie o tłumaczeniu *Andrzeia Kochanowskiego*.

V.

WYMOWA ŁACINSKA.

Ex Libro III. Ciceronis de Oratore. — Diversorum generum Eloquentiæ natura principium est. — Quid est Latine dicere. — Oratio lucida esse debet. — Ornate dicentem solum Oratorem esse.

Oratio Ciceronis pro Cluentio.

Ex Oratione pro Murena, Confutatio objectorum M. Catonis.

Ex Plinio: Exordium Panegyrici Plinii. — Ingenium Traiani Imperatoris.

Ex Livio: Oratio Q. Fabii Maximi, in qua negat e Republica esse, in Africam exercitum, cum Annibal Italiam obsideat, trajicere.

Oratio P. Scipionis, qua respondet superiori Fabii Orationi.

Singularum Orationum Argumenta & Analyses referent.

Ex Aenei: Virgi: Oratio Junonis. — Didonis ad Teucros — Ejusdem ad Aeneam. — Item Imprecatio. — Descriptio Ventorum, Inferorum &c. &c.

WYMOWA OYCZYSTA.

Przez większą część to, co jest wymienione pod Artykułem wymowy Łacińskiej, wyłożone było na Polkie.

- Mowy.* { Przypuszczenie do Prawodawstwa Mieyskiego Stanu, będzie utwierdzeniem powszechnéj wolności Narodowej, i wielkie dla Kraiu przyniesie pożytki.
- { Następstwo Tronu oddali wszystkie zamieszania, które Bezkrólewia rodzą: a skoro dobrze opisane będzie, niczego wolność obawiać się nie ma.
- { Mowa o zaszczytach i pożytkach Elekcyi dla wolności Narodowej.
- Przekleństwo Dydony rzucone na Eneasza i cały rod Trojański, Wykład z Xięgi IV. Eneidy.

VI.

L O I K A.

O Wyobrażeniach rzeczy pod zmysły podległych.

- Władza czucia pierwszą w rządzie władz Duszy jest początkiem wszelkiego naszego poznania.
- Dobré użycie téj władzy, a zatem nabycie dobrégo poznania, od dobrégo zmysłów użycia zależy.
- Dobrégo zmysłów użycia sama nas uczy Natura, która w żyjącym Stworzeniu nic innego nie jest, tylko potrzeby i władze jego.
- Wierné trzymanie się téj drogi, którą, za przewodnictwem Natury, przyszlśmy kiedy do poznania rzeczy, iedynym jest nabycia dalszych poznań prawdziem.

Drogą tą, od natury nam ukazaną, jest Rozbiór *Analysis*. Sposób rozbiorowy iako naturalny, sam tylko daje wyobrażenia dokładne i jasne, a tym samym wprawia w gruntowny rozsądek i ochrania od błędów, których niebezpieczeństwem inne uczenia się sposoby grożą.

Torém rozbiorowym od początku poznania naszego postępując, pierwsze nasze wyobrażenia zawsze są szczególne czyli pojedyncze, potem rozkładamy je na powszechné czyli rodzajowe, nakoniec na gatunkowe.

Podział ten wyobrażeń rzeczy na rodzaj i gatunki nie z natury rzeczy poznanych wypływa, ale z ograniczonego pojęcia naszego: miarą tego podziału są nasze potrzeby.

Jak daleko zasięga wiadomość naszą w poznawaniu rzeczy?

O Wyobrażeniach rzeczy pod zmysły niepodległych.

Z uważania rzeczy zmysłowych postępujemy do rzeczy umysłowych: z postrzeganych skutków, dochodzimy przyczyn, lubo prawdziwego ich wyobrażenia skutki nam nie dają.

Z uważania tychże skutków nabywamy wyobrażenia pierwszego początku, pierwszey przyczyny, pierwszey mocy, to jest Stwórcy.

Wyobrażeń nałogu, cnoty i występku, wyobrażeń moralności spraw naszych, podobnie nabywamy przez zmysły.

VII.
HISTORIA KUNSZTOW.

Rzeźba.

- Dawność Kunsztu Rzeźby.
Wydoskonalenie Kunsztu tego w Grecyi.
O Rzeźbie Rzymskiéy.
O przyczynach iéy upadku.
O powstaniu upadléy Rzeźby.
O pożytkach Kunsztu tego.

Malarstwo.

- Początek i dawność Malarstwa: stan iego w dawnym Egipcie.
Wzrost i wydokonalenie Kunsztu tego w Grecyi.
Stan Malarstwa u dawnych Rzymian, i iego upadek.]
Wkrzeszenie zaniedbanego Kunsztu tego.

Wypisy z Pliniusza.

JEZYK NIEMIECKI.

*Uczniowie tego języka podzieleni byli na dwie
Klasy.*

POCZYNAIĄCY.

Wprawiani byli w czytanie i wymawianie dobre wyrazów Niemieckich — Wykładane im były fundamenta, iako to: O Frzedimku. — O Formach Przypadkowania Rzeczowników i Przymiotników. — O Stopnio-

waniu. — O Słowach Posiłkowych, Foremnych, Złożonych i Zaimkowych. — O Porządku i. t. d.
Dadzą dowód tłumaczenia z Niemieckiego Języka na Polski.

POSTĘPUJĄCY.

Przypomniawszy im początki, dalsze fundamenta Języka Niemieckiego dane były, iako to: O Rządzie Imion i Słów. — O Imiesłowach. — O Trybie bezokolicznym. — O Przyimkach i. t. d.
Tłumaczyli niektóre kawałki z Niemieckiego Języka na Polski i te czytać będą.

JĘZYK FRANCUZKI.

Uczniowie Poczynający.

W sprawie Uczeń w czytanie i wymawianie doskonałe, wykładane im były początkowe Języka Francuzkiego zasady: Uczyli się na pamięć Deklinacyi, Koniugacyi, Rozmów niektórych, i też dla wprawy w Ortografię na domowe zabawy pisywali.

Uczniowie Postępujący.

Przypomnieniu początków w Roku przeszłym wziętych, wyłożone były Uczniom tej Klasy dalsze Języka Francuzkiego Fundamenta. Wprawiani byli w czytanie Xiążek, Tłumaczenie, i pisanie Listów. A dla nabycia łatwości mówienia tym Językiem, pod okiem Nauczyciela różne miewali między sobą rozmowy.

KSIĘGOZBIÓR
MARCINA ZAMOYSKIEGO

4486 -KZ

4493-KZ